

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

IV. évfolyam

1—2. szám

1928. január—február

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

A kereskedők és iparosok levélváltásainak illetékmentessége az 1850. évi nyílt parancs és a Hivatalos Összeállítás előadói tervezete szerint.

Irta: *Dr. Proszvimmer Béla,*

a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank jogtanácsosa.

Habent sua fata libelli. Az 1868. évi XXIII. t.-c. felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a bélyeget és illetékeket, valamint a díjak megszabására, mérvére és lerovási módjára nézve, akkor már az abszolút idők maradványaként mintegy 18. éve fennálló szabályokat az 1869. évi december 31-ik napjáig érvényben tarthassa, remélve, hogy eddig az időpontig a törvényhozás abba a helyzetbe kerül, hogy az idevonatkozó egész joganyagot maga fogja törvényben szabályozhatni.

A várt szabályozás a kitűzött időpontig meg nem történt, de a törvényhozás azt az illuzióját, hogy az illetékszabályozására érkezése lesz, még jó darabig fenntartotta, amennyiben az 1869: XVII., 1870: LVIII., 1871: LXIII., 1873: IX. és 1874: XXXVII. törvénycikkekben a feladat elvégzésére magának újabb és újabb rövid határidőket tűzött és csak az 1875: XXV. t.-c. jelentette ki lemondóan, hogy ezek a szabályok a „törvényhozás további intézkedéséig” érvényben maradnak.

Érvényben is maradtak azóta majdnem további 60 évig, érvényben vannak mind a mai napig és úgy látszik, érvényben fognak maradni további beláthatatlan ideig.

Igaz, hogy a fent idézett korábbi törvények csaknem mindegyike toldozott-foldozott valamit az illetékszabályokon, sőt az 1868. évi XXIII. törvénycikkkel törvénytárunkba mintegy inkorporált szabálygyűjtemény maga is már négyszeresen módosított változata volt az 1850. évi augusztus 2-án kelt császári nyílt parancssal behozott eredeti szabályozásnak. Igaz továbbá az is, hogy számos törvény és rendelet, különösen az utóbbi években, azóta is ugyancsak sok új meg új anyagot rakott a régre és kisebb-nagyobb javításokkal igyekezett annak hiányait pótolni.

Mikor tehát a ma törvényhozása belátni kényszerült, hogy az illetékkodex megalkotására most sem képes, nagyjában oly anyag állott rendelkezésére, amelyet az eddigi módosításokai

együtt további igen lényegtelen módosításokkal és pótlásokkal lehetett és érdemes is volt jobb idők bekövetkeztéig konzerválni.

A törvényhozás azonban saját alkotmányos hatáskörének csodálatos alábecsülésével nem vette magának a fáradságot arra, hogy — amint az eddig történt és szerény véleményem szerint egy alkotmányos országban történnie is kell — a szükséges módosításokat maga végezze el, hanem az 1927. évi V. t.-c. meghozásával arra szorított, hogy felhatalmazta a pénzügyminisztert a vonatkozó jogszabályok hivatalos összeállításban rendeleti úton való kiadására. Ezzel kapcsolatosan továbbá generális felhatalmazást adott neki oly módosítások eszközésére, amelyek a szabályoknak 1. a változott viszonyokhoz való hozzáalkalmazása, 2. a szabályok összhangja, 3. az eljárási és büntető szabályok egységesítése, 4. a zavart keltő hiányok pótlása, 5. a már kialakult joggyakorlatnak írott jogszabállyá emelése, 6. az elavult, vagy az összeállításba bele nem illő szövegeknek újjal helyettesítése, végül 7. az eljárás gyorsítása vagy egyszerűsítése érdekében szükségesek.

A felhatalmazásnak pozitív irányban való megkötésével azonban be nem érve, a törvény tiltó korlátozást is tartalmaz oly irányban, hogy a jelenleginél, illetőleg a háboru előttinél súlyosabb terhelést akár közvetve akár közvetlenül maga után vonó bármely irányú módosítást a hivatalos összeállításba felvenni nem szabad.

Ezekből a rendelkezésekből világos, hogy a törvényhozó nemcsak abban akart konzervatív lenni, hogy a fennálló jogszabályokon lényeges változtatásokat nem kívánt tenni, hanem főleg abban, hogy az illeték terhét viselő állampolgárok javára lényegében csorbitatlanul akarta fenntartani az eddigi jogállapotot. Ugy látszik továbbá, hogy ezek a rendelkezések minden ellenkező irányú tendencia meggátlására alkalmasak is.

Sajnos, az eredmények az ellenkezőről tanuskodnak, világos jeléül annak, hogy a törvényhozásnak soha, még a legbiztosabbnak látszó kautélák mellett sem szabad hatáskörét a végrehajtó hatalomra átruháznia.

A pénzügyminiszter ugyanis, mint azt az imént említett felhatalmazás alapján az okirati illetekekre vonatkozóan kiadni szándékolt hivatalos összeállítás tervezetéből látjuk, megbízását a felhatalmazás korlátaira való tekintet nélkül úgy fogja fel, hogy az eddigi szabályokat mindenütt, ahol azok a terhek megállapításáról szólnak, nemcsak fenntartania, de szigorítania is kell, hogy viszont jogában áll azokat mindenütt módosítania is, ahol a bennük foglalt, helyesebben beléjük interpretált szándék maradéktalan megvalósíthatóságában csak némi hézag is mutatkozik.

Különösen érdekesek ezek a hézagpótló rendelkezések, mert nyilvánvalónak látszik, hogy az ilyen „hézagok“ nem a véletlen művei, hanem magából a rendszerből folynak s különösen olyankor, mikor közel 80 év zavartalan gyakorlata következtében a köztudatba beleidegződtek, az állampolgárokat megillető jogok birtokállományának alkatrészeivé váltak s azok megszüntetése a terheknek a törvényben tiltott oly súlyosbitását jelenti, ami

megengedhető akkor sem volna, ha a törvényes felhatalmazásban adott hét szempont egyikével indokolható volna is.

A tervezetben található számtalan ilyenmü sérelem közül csak egygel akarok ezuttal foglalkozni, nemcsak azért, mert azt arra való tekintettel, hogy az okirati illetékek majd mindegyik tételével kapcsolatba lévén hozható, centrális jelentőségűnek ítélem, hanem főleg azért, mert a tervezet szerzőinek jogszabályalkotási módszerére annyira tipikusnak tartom, hogy az egész munkálaton átvonuló szellem megvilágítására alkalmasabb anyagot alig tudok találni.

Az osztrák császárság közmondásossá vált 1848 utáni „financ“-ai, akiktől az 1850. évi augusztus 2-án kelt nyílt parancs révén illetékjogunkat örököltük, nyilván a világ legnagyobb bürokratái voltak, akiknek az abszolutisztikus korinány fiskális érdekei iránt való feltétlen tisztelet ugyszólván második természetük volt. Tényleg az általuk alkotott illetékjog az állampolgár életének egyetlen személyes, családi vagy gazdasági mozzanatát sem hagyja figyelmen kívül, mikor azoknak illetékekkel vagy díjakkal való megterheléséről lehet szó. Nemcsak akkor kell illetéket fizetni, mikor az állam ily címen valamely szolgáltatásának ellenértékét kívánja magának biztosítani, nemcsak akkor, mikor valamely hasznohajtó ügyletből kér magának részt, hanem számtalan esetben akkor is, amikor sem az egyik, sem a másik eset fenn nem forog, hanem az illetékszedésnek csupán az az alapja, hogy a szóbanforgó gazdasági művelet tinta, toll és papiros nélkül le nem bonyolítható. És mégis, ez a minden elképzelhető illetékezési alapöt éber figyelemmel kísérő fiskális bürokrácia is érintetlenül hagyott egy egyébként látszólag bő jövedelmet kínáló területet: a kereskedő és iparúzők levelezéseit, amelyek után, hacsak 1. váltót, 2. kötelezvényét, 3. zálogjegyet, 4. utalványt vagy hitellevelet, 5. engedményt, 6. számlát, 7. szállítmányi okmányt, 8. igérvényt, 9. hajókölcsonit, 10. biztosítási szerződést, vagy végül 11. társasági szerződést nem tartalmaznak, nemcsak hogy „papiros“-illetékeket nem szed, hanem azokat illetékmenteseknek nyilvánítja akkor is, ha egyébként bármily illetéktétel alá eső ügyletet tartalmaznak, vagy okiratot foglalnak magukban és tekintet nélkül arra is, hogy azok írókat vagy címzetieiket bármily egyébként illeték-alapot képező haszonhoz vagy jövedelemhez juttatják (III. Díjj. 59. tétel 4. pont). Mindössze az van kikötve, hogyha ezek a levelezések bíróságok előtt vagy, a bünvádi eljárást és adóhatóságoknál való felhasználás esetét kivéve, más hivatalos célokra felhasználtatnak, az illető jogügyletekre és okiratokra nézve megállapított illeték alá esnek (id. tétel 5. pont).

Ez az intézkedés, amelynek szándékos és tudatos volta iránt semmiféle kétség fenn nem foroghat, mutatja, hogy az akkori közigazgatás minden bürokráciája mellett mégis világosan látta az eleven élet követelményeit és a legsúlyosabb adó- és illetékterhek elhelyezésénél is éberem öröködött afelett, hogy azok a gazdasági organizmust valahogyan mégis agyon ne nyomják.

(Folytatjuk.)

Középcsztály és adópolitika.*

Irta: Dr. Tihanyi Lajos ügyvéd.

A magyar kereskedelmi szerződési politika egyik legfőbb miniszteriája is irányítójától nemrégiben egy másik tudományos társaságban igen érdekes előadást hallottam arról a kölcsönhatásról, mely a *külkereskedelmi mérleg* s a kereskedelmi szerződési politika közt jelentkezhetik. Ez a nagyon érdekes előadás arra az eredményre jutott, hogy babona a köztudatban élő ama hit, mely szerint külkereskedelmi mérlegünk pozitív irányban kereskedelmi szerződésekkel erősen befolyásolható. Szerinte a külkereskedelmi mérleg alakulása a belső termelési viszonyoknak s a világgiaai áralakulásnak a függvénye. Két oly tényező, melyre kereskedelmi szerződések, vagyis vámpolitika s így a mi szempontunkból: pénzügyi jogszabályok, különösen az olyan kis gazdasági egység részéről, mint a minő a mi megcsontított hazánk, csak vajmi kevés befolyást gyakorolhatnak. Ez az álláspont a pénzügyi jog tudományának nyelvére lefordítva annyit jelent, hogy a pénzügyi jogalkotásnak csak az lehet a hivatása, hogy az állami célok által szükségessé tett bevételek terhét az adóalanyok között teherviselési képességük szerint aránylagosan, egyenlően és igazságosan ossza fel; de a közgazdasági és továbbmenve, szociális és kulturpolitika közvetlen szolgálata az államháztartási költségvetésnek nem a bevételi, hanem a kiadási oldalára való. E felfogás támogatására valóban számos és súlyos érv sorakoztatható. Így, hogy többet ne hozzak fel, a kiadási tételek oldalára beállított összeg egész határozótan mutatja az áldozatot, melyet az állam az illető cél érdekében hoz; míg ha ez áldozat a bevételi oldalon adó-, vagy illetékkedvezmény alakjában nyújtatik, sohasem lehet előre, de gyakran utólagosan sem tudni annak valóóságos mérvét. Azok az összegek, melyek a kiadási oldalon állítatnak be, általában csakugyan oda jutnak, ahova szánvák, ellenben a bevételi oldalon nyújtott ily áldozatokra nézve az adóáthárulás bekövetkezésének, vagy be nem következésének mindig bizonytalan voltánál fogva sohasem lehet ézt kétségtelenül biztosítani; végül — last not least — ha kormány és törvényhozás a kiadási tételek megállapításánál kellő gondossággal mérlegezik az egyes állami szükségletek mértékét, viszonylagos súlyát, sürgősségét s azok szerint viszik be az egyes kiadási összegeket a *budget*-be, a közvélemény az ily tételeket megnyugvással fogadja. Ha ellenben az ilyen állami áldozatok adó- és illetékkedvezmények alakjában, a bevételi oldalon, burkoltan jelenkeznek, azok mint az aránylagos és egyenlően közteherviselés elvének áttörései, rendszerint rossz pszichikai hatást, a kedvezményben nem részesül'eknél gyakran elkeseredést is keltenek és így csökkentik a közteherviselés nagy elvének nemzetnevelő hatását.

* Részlet a Magyar Jogászegylet Pénzügyi Szakosztályában tartott előadásból.